

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“
Факултет за медицински науки

СТРУЧНО-НАУЧНА
КОНФЕРЕНЦИЈА

СОЦИЈАЛНИ ДЕТЕРМИНАНТИ И ЗДРАВЈЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО

Зборник на трудови

Штип, 27.10.2018

Зборник на трудови, Регионална стручно-научна конференција, Факултет за медицински науки; Vol 2, No 1, Октомври 2018 година

Поддржано од:

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“
Факултет за медицински науки

ОРГАНИЗАЦИЈА НА КОНФЕРЕНЦИЈАТА

Организациски одбор

Претседател: Проф д-р Елизабета Зисовска

Членови

Доц д-р Александар Цветковски

Доц д-р Викторија Максимова

Доц д-р Данче Василева

Доц д-р Даринка Ѓорѓиева Ацкова

Доц д-р Елена Дракалска

Доц д-р Катарина Смилков

Доц д-р Катерина Златановска

Доц д-р Киро Папакоча

Доц д-р Марија Дарковска

Доц д-р Мире Спасов

Доц д-р Наташа Лонгурова

Доц д-р Сања Наскова

Доц д-р Тоше Крстев

Ас д-р Марија Димитровска Иванова

Д-р Мирела Нацева

Д-р Вишна Гацова

Д-р Катерина Џатева

Д-р Дритан Даути

Д-р Симон Бешлиев

Гоце Калцев

Научен одбор - членови

Проф д-р Рубин Гулабовски

Проф д-р Милка Здравковска

Проф д-р Ивона Ковачевска

Проф д-р Емилија Јаневиќ

Проф д-р Цена Димова

Проф д-р Билјана Ѓорѓевска

Проф д-р Дарко Бошнаковски

Проф д-р Ленче Милошеска

Проф д-р Ѓорѓи Шуманов

Проф д-р Ана Миноска

Проф д-р Глигор Димитров

Проф д-р Бистра Ангеловска

Проф д-р Зденка Стојановска

Проф д-р Татјана Рушковска

Проф д-р Васо Талески

Проф д-р Невенка Величкова

Проф д-р Ленче Николовска

Проф д-р Гордана Панова

Проф д-р Андреа Арсовски

Почесен гостин:

Проф д-р Блажо Боев, Ректор на Универзитетот „Гоце Делчев“ -Штип

Зборник на трудови, Регионална стручно-научна конференција,
Факултет за медицински науки: *Социјалните детерминанти и
здравјето на населението*. Vol 2, No 1, Октомври 2018 година

Конференцијата е поддржана од Универзитетот „Гоце Делчев“ во рамки на
Проектот „Влијанието на социјалните детерминанти врз перинаталното
здравје“

	27.10.2018 година (сабота)
09:30 – 10:00	Регистрација на учесниците
10:00 – 10:15	Поздравен говор од Ректорот на УГД <i>Проф д-р Блажо Боев</i>
10:15 - 10:30	Поздравен говор од Деканот на ФМН <i>Проф д-р Рубин Гулабоски</i>
10:30 - 11:00	Влијание на социјалните детерминанти врз перинаталното здравје-национален приоритет <i>Проф д-р Елизабета Зисовска</i>
11:00 – 11:15	Морталитетот од кардиоваскуларните заболувања кај нас и во светот <i>Проф д-р Милка Здравковска</i>
11:15 - 11:30	Quality of Maternal and Neonatal care in Albania <i>Prof d-r Eduard Tushe, external WHO consultant</i>
11:30 – 11:45	Безбедноста во сообраќајот и политиката на јавното здравје: можеме ли повеќе и подобро <i>Проф д-р Ристе Темјановски</i>
11:45 – 12:00	Фармацевтска грижа за болни од астма <i>Проф д-р Бистра Ангеловска</i>
12:00 - 12:15	Личноста на сопругите на зависниците од алкохол <i>Прим д-р Павлина Васкова</i>
12:15 – 12:30	Социјалните детерминанти на инфективните заболувања и нивното влијание врз здравјето на населението во целина <i>Проф д-р Снежана Стојковска</i>
12:30 – 13:30	<i>Постер сесија</i>
13:30 – 13:45	Социјални детерминанти кај болните од туберкулоза <i>Проф д-р Билјана Илиевска Попоска</i>
13:45 – 14:00	Dijagnostika i terapija SGA: dali se u fetalnom I ranom neonatalnom period odreduje nasa uкупна životna sudbina? <i>Проф д-р Саша Живиќ, ФМН Ниш</i>
14:00 – 14:15	Состојба на залеаните први трајни молари кај 12-годишни деца во Гостивар и Прилеп <i>Проф д-р Златко Георгиев</i>
14:15 - 14:30	Морални и биоетички прашања на Одделенијата за критично болни пациенти <i>Проф д-р Аспазија Софијанова, Ана Frinzhand</i>
14:30 – 14:45	Корелација на социјалниот статус на пациентите со бенигна простатична терапија врз тежината на изразеност на симптомите на болеста <i>Ас м-р Маја Софрониевска Главинев</i>
14:45 – 15:00	Социјални детерминанти и акутен гастроентеритис во детската возраст <i>Ас д-р Марија Димитровска Иванова</i>
15:00 – 15:15	Најчести дерматолошки заболувања кај лица во ниски социоекономски услови со посебен осврт на паразитарни и бактериски инфекции <i>Д-р Мирела Василева</i>

Дел 1

Зборник на трудови

Влијанието на социо-економските фактори врз појавата и прогресијата на пародонталната болест

Петровски Михајло, Терзиева-Петровска Оливера, Миновска Ана, Папакоча Киро,
Ковачевска Ивона
Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“-Штип, Република Македонија
mihajlo.petrovski@ugd.edu.mk

Апстракт

После кариесот, пародонтопатијата претставува најраспространетото орално заболување кај нас, па и во светот. Се смета, дека во нашата земја дури 90 % од популацијата има некој облик на пародонтална болест. Голем број на истржувачи ја испитувале врската помеѓу пародонталната болест и социо-економските детерминанти. Оттука, произлезе и основната цел на овој наш труд-да направиме преглед на најчесто испитуваните социо-економски детерминанти кои се поврзани со појавата на пародонталната болест, како истите влијаат на нејзината појава и прогресија. Разгледувајќи ги податоците од современата светска литература може да се добие впечатокот дека се присутни мултипни индикатори кои се однесуваат на социо-економскиот статус кои се поврзуваат со состојбата на пародонтот. За одбележување е и фактот што сите овие индикатори: месечни приходи, степен на образование, етничка припадност и географска припадност (местото на живеење) се поврзани меѓу себе и се меѓусебно зависни, па дури и влијаат еден врз друг, а при тоа влијаат и на самата пародонтална болест. Поради тоа, при разгледување на социо-економскиот статус на одредена индивидуа и неговото влијание врз пародонталното здравје, потребно е сите тие индикатори да се анализираат. Голем број на студии ја утврдиле разликата во состојбата на пародонталното здравје, во зависност од социо-економскиот статус на индивидуата. Токму поради тоа, во овој труд ќе бидат презентирани токму податоците кои се однесуваат на разлчните аспекти на социо-економските и социјалните детерминанти и нивното влијание на пародонталната болест.

Клучни зборови: пародонтопатија, социјални детерминанти, социо-економски фактори, социјални индикатори на здравје.

Abstract

Beside caries, periodontal diseases are the most prevalent oral disease in our country, and all over the world. More than 90% of the population in our country has some form of periodontal disease. A great number of researchers examined the relationship between periodontal disease and socio-economic determinants. Hence, the main goal of this work has reached-to make a review of the most frequently examined socioeconomic determinants that are associated with the periodontal disease, as well how they affect on its occurrence and progression. Looking at the data from contemporary world literature, everyone can get the impression that there are multiple indicators that are related to the socioeconomic status associated with different periodontal conditions. It is also need to be noted that all these indicators: monthly income, education level, ethnicity and geographical affiliation (place of residence) are interconnected and interdependent, and even affect one another, while also affecting periodontal disease itself. Therefore, when considering the socio-economic status of a particular individual and its impact on periodontal health, all these indicators need to be analyzed. A number of studies have determined the difference in the condition of periodontal health, depending on the socio-economic status of the individuals. That is the reason why, this paper will present the data related to the different aspects of the socio-economic and social determinants and their influence on the periodontal disease.

Key words: periodontal diseases, social determinants, socio-economic factors, social health indicators

Социјалните и економските фактори и нивното влијание врз животните процеси се со најсилно влијание врз здравјето, и на општото и на оралното. Пародонталната болест поседува мултикаузална етиологија, при што постојат бројни ризик фактори кои влијаат на нејзината појава и прогресија како што се: лоша орална хигиена, возраста, конзумирањето на цигарите, бројни системски заболувања, како и самите социоекономски фактори.

Поради тоа, меѓу факторите кои се споменуваат дека влијаат на појавата на пародонтални афекции се смета дека влијае и социоекономскиот фактор. Имено, помеѓу популациите од високоразвиените земји за разлика од неразвиените земји, забележано е дека пародонталните болести најверојатно се поврзани со несоодветното внимание насочено кон оралното здравје, недостатокот на соодветна исхрана или ниската економска моќ што оневозможува редовни посети на стоматолог.

Полето на социјалните детерминанти на здравјето, вклучувајќи го и оралното здравје, е можеби најсложеното и најпредизвикувачкото од сите останати детерминанти. Оттука, произлезе и основната цел на овој наш труд-да направиме преглед на најчесто испитуваните социоекономски детерминанти кои се поврзани со појавата на пародонталната болест, како истите влијаат на нејзината појава и прогресија.

Голем број на современи студии се насочиле кон утврдување на разликата во состојбата на пародонталното здравје, во корелација со социоекономскиот статус на индивидуите. Дел од овие студии биле дизајнирани како студии на пресек, а дел како лонгитудинални студии. Резултатите од овие студии покажале дека лицата кои припаѓаат на пониските социјални слоеви имаат поголема застапеност на пародонталната болест, како и зголемена напреднатост на болеста. (1,2)

Dolan и сор. (3) вршеле мереле на клиничкиот губитокот на атачментот, споредувајќи ги овие мерења со социоекономскиот статус и другите потенцијални ризик-индикатори. Тие откриле дека ниските приходи и животот во рурална средина, се значајни ризик-индикатори за губитокот на припојот. Со цел да се открие влијанието на социоекономските индикатори на пародонталната болест, Drury и сор.(4) користеле индекс, којшто се состоел од образованието на поединецот и економскиот статус на семејството, делејќи го населението на САД во четири социоекономски групи. Тие откриле дека присуството на гингивалното крварење и губитокот на припој поголе 4mm, се зголемува со намалување на социоекономското ниво. Norderyd и Hugoson (5) утврдиле дека лицата со ниски финансиски примања имаат поголем ризик за ресорпција на алвеоларната коска. Оттука може да се забележи дека, според најголем дел од студиите кои имале за цел да го откријат влијанието на социоекономските индикатори врз пародонталното здравје, откриено е дека лицата кои припаѓаат на пониските социјални слоеви многу почесто се карактеризираат со пародонтална афекција, како и тоа дека кај овие лица болеста најчесто е понапредната.

Личностите кои имаат пониски приходи, се и поретки посетители на стоматолошките ординации. Причината за поретката посета на стоматолог не е само цената на стоматолошките третмани, туку и непостоење на навика за посета на стоматолог, што секако е поврзано и со образованието на овие индивидуи. Поради тоа во овие случаи треба да се насочиме кон превземање на превентивни мерки за да се спречи појавата на пародонталните болести.

Voillot и соработниците, пак во едно свое испитување откриле дека нивото на образование има значително влијание врз појавата на пародонталните болести, па така понизок степен на образование според овие автори претставува значителен ризик фактор за појава на хроничната пародонтална болест.(6) Овие лица се карактеризирале и со лоши орално-хигиенски навика и на преглед поседуваат зголемено количество на дентален плак. Несоодветното орално здравје кај лицата со низок образовен статус може да се должи на недоволната информираност за природата и последиците од

пародонталната болест, недоволната мотивација за одржување на соодветна орална хигиена, како и недоволното разбирање за потребата од редовни контролни прегледи на стоматолог за да се одржат пародонталните ткива здрави. Hansen и соработниците,(7) покажале дека со соодветна едукација за менување на оралните навики во однос на оралната хигиена и здравје и кај лицата со низок образовен статус може да се намали ризикот за појава на болеста.

Начинот на живот исто така влијае на пародонталното здравје. Неколку студии укажале на тоа дека лицата кои водат здрав живот имаат помалку гингивални и пародонтални проблеми во однос на оние кој не водат здрав живот.(8)

Она што може да се потврди е фактот дека групите со низок социо-економски статус (без разлика дали станува збор за лица со низок приход или образование) се изложени на поголем ризик за појава на пародонтална болест, за разлика од групите со висок социо-економски статус. Зголемениот ризик во оваа група, може да се должи и на однесувањето, но и на животната средина.

Во дел од достапната литература,(9,10,11) се укажува дека спецификите на социо-економскиот статус во географскиот регион на живеење (рурална, урбана средина) имаат силно влијание врз здравјето на индивидуите од тој регион.

Најголем дел од студиите укажале на фактот дека, гингивалните состојби се тесно поврзани со социоекономскиот статус, но врската помеѓу социоекономскиот статус и пародонтитот е помалку директна. Гингивалното здравје е поквалитетно кај индивидуи со повисока едукација и подобар социоекономски статус за разлика од индивидуите со понизок социоекономски статус. Најголем дел од испитаните студии во своите заклучоци укажуваат и на силно изразена асоцираност на начинот на живот и степенот на образованието со пародонталната болест.

Референци:

1. Gelskey, S. C., Young, T. K. & Singer, D. L. Factors associated with adult periodontitis in a dental teaching clinic population. *Community Dentistry and Oral Epidemiology* 1998; 26: 226–232
2. Ivanovski K. Kokolanski V. Peshevska S. Concept in doing dental health work with a special review on the net of dental offices in The Republic of Macedonia. *Healthcare* 2013;17 (3): 12-17.
3. Dolan TA, Gilbert GH, Ringelberg ML, Legler DW, Antonson DE, Foerster U, Heft MW. Behavioral risk indicators of attachment loss in adult Floridians. *J Clin Periodontol* 1997; 24: 223–232.
4. Drury TF, Garcia I, Adesanya M. Socioeconomic disparities in adult oral health in the United States. *Ann N Y Acad Sci* 1999; 896: 322–324
5. Norderyd O, Hugoson A. Risk of severe periodontal disease in a Swedish adult population. A cross-sectional study. *J Clin Periodontol* 1998; 25: 1022–1028.
6. Boillot A et al. Education as a Predictor of Chronic Periodontitis: A Systematic Review with Meta-Analysis Population-Based Studies. *PLoS One*.2011;6(7): e21508.
7. Hansen BF, Bjertness E, Gronnesby JK, Eriksen HM. Changes in periodontal treatment needs. A follow-up study of Oslo citizens from the ages of 35 to 50 years. *J Periodontal Res*.1995;30(6):410–7.
8. Wiley JA, Camacho TC. Lifestyle and future health: Evidence from the Alameda county study. *Prev Med*.1980;9:1–21.
9. Burt BA, Eklund SA. *Dentistry, Dental Practice, and the Community*. 5th ed. Philadelphia, Pa: WB Saunders Co; 1999.
10. Diez Roux AV, Merkin SS, Arnett D, et al. Neighborhood of residence and incidence of coronary heart disease. *N Engl J Med*. 2001; 345: 99–106.
11. Macintyre S, Ellaway A, Cummins S. Place effects on health: how can we conceptualise, operationalise and measure them? *Soc Sci Med*. 2002;55:125–139

Содржина

Дел 1: Зборник на трудови

Социјално економскиот статус и перинаталниот исход. Влијание на социјалните детерминанти врз перинаталното здравје <i>Зисовска Елизабета, Гоце Калцев, Дритан Даути, Симон Бешлиев, Вишна Гацова, Катерина Цатева</i>	5
Морталитетот од Кардиоваскуларните заболувања кај нас и во светот <i>Здравковска Милка</i>	18
Фармацевтска грижа за болни од астма <i>Ангеловска Бистра, Дракалска Елена, Миладиновска Александра</i>	22
Морални и биоетички прашања во оддели каде лежат критично болни пациенти <i>Софијанова Аспазија, Фрицханд Ана</i>	26
Корелација на социјалниот статус на пациенти со бенигна простатична хиперплазија врз тежината на изразеност на симптомите на болеста <i>Софрониевска Главинов М, Јовевска С</i>	36
Придонесот на здравствената економија врз здравјето на популацијата <i>Круме Николоски</i>	43
Социјални детерминанти и акутен гастроентеритис во детската возраст <i>Димитровска - Иванова Марија, Зисовска Елизабета</i>	49
Најчести дерматолошки заболувања кај лица во ниски социоекономски услови со посебен осврт на паразитарни и бактериски инфекции <i>Василева М. Василева С. Василев Б. Василев С.</i>	57
Социо економските фактори и дијабетот во бременост <i>Балџиева Сања, Трајковска Радојка, Јовевска Светлана, Балџиева Аница</i>	61
Структурни компетенции - Поим, извори и ефекти од социо-економска нееднаквост <i>Димова Цена</i>	64
Бенефитите од Традиционалната Кинеска Медицина врз целокупното човеково здравје <i>Зху Јихе, Арсовска Благица, Козовска Кристина</i>	74
Употреба на анализа на конечни елементи во стоматолошка протетика <i>Иванова Светлана, Димова Цена, Златановска Катерина, Апостолоски Павле, Митевски Кирил</i>	79
Влијанието на социоекономскиот статус врз исходот кај пациентите со мозочни метастази <i>Караколевска Илова Марија, Симеоновска Јовева Елена, Личкова Елена</i>	86

Влијание на социјално економскиот статус на родителите на денталното здравје и КЕП индексот кај децата <i>Лонгурова Наташа, Ковачевска Ивона, Златановска Катерина</i>	90
Влијанието на социо-економските фактори врз појавата и прогресијата на пародоналната болест <i>Петровски Михајло, Терзиева-Петровска Оливера, Миновска Ана, Папакоча Киро, Ковачевска Ивона</i>	94
Пушење цигари - ризик фактор за Коронарна Артериска Болест, пред и после коронарно стентирање (Приказ на случај) <i>Радојка Трајковска, Сашко Николов, Сања Балџиева, Светлана Јовевска, Аница Балџиева</i>	97
Корелација помеѓу возраста на родилката при прва гравидност со телесната тежина на новороденчето <i>Стојановски. А, Бурева. А, Стојанов. В</i>	101
The impact of social determinants on growth and health in preschool children <i>Калцев Гоце, Зисовска Елизабета</i>	110
The relationship between mother's lifestyle during pregnancy with the low birth weight <i>Калцев Гоце, Зисовска Елизабета</i>	116

Дел 2 : Зборник на Апстракти

Безбедноста во сообраќајот и политиката на јавното здравје: можеме ли повеќе и подобро ? <i>Темјановски Ристе, Арсова Моника</i>	124
Социјални аспекти на инфективните заболувања и нивното влијание на здравјето на населението во целина <i>Снежана Стојковска</i>	126
Dijagnostika i terapija sga: da li se u fetalnom i ranom neonatalnom periodu određuje naša ukupna životna sudbina? <i>Živić Saša</i>	127
Состојба на залеаните први трајни молари кај 12- годишни деца во Гостивар и Прилеп <i>Георгиев З, Ковачевска И</i>	128
PM10 и PM2.5 во воздухот причина за заболувања на респираторниот тракт <i>Алчевски Кристијан, Дејаноска Маја, Ефремова Леа, Тонева Николова Александра, Тонева Верица</i>	130
Treatment of hypertension as most common diagnosis in emergency department – Delchevo. <i>Drakalska Elena, Gligorovska Ana, Angelovska Bistra</i>	132

The influence of socio-economic factors on the presence of acute gastroenteritis in children with Roma and non-Roma origin <i>Николова Ирена, Димитровска Иванова Марија</i>	133
Quality of Maternal and Neonatal Care in Albania <i>Eduard Tushe</i>	134
Stress, smoking and thyrotoxicosis <i>Valentina Velkoska Nakova</i>	135
Importance of social determinants for successful vaccination in R. Macedonia. <i>Тодоров Страхил, Ѓоргиева Ацкова Даринка</i>	136